

Vzgoja značaja

Silvo Šinkovec

Vzgoja značaja ali po angleško *character education* je v 'postkohlbergovem' obdobju postala nova znanost. Ko je Lawrence Kohlberg v petdesetih letih napisal doktorsko disertacijo o razvojnih stopnjah moralnega razvoja, je želel svoje delo natisniti. Pet let je iskal založnika v demokratičnih ZDA, pa ga ni našel. Za založnike etična vzgoja ni bila zanimiva. Ko je Kohlberg le objavil svoje delo, se je usul plaz raziskav, polemik, priročnikov. Zagovorniki njegovih trditev so hiteli oblikovati programe za etično vzgojo, iskali nove in nove primere (situacije), ob katerih so si učenci ostrili etično razmišljanje. Njegovi nasprotniki pa so poudarjali, da kognitivna raven nikakor ni dovolj za etično ravnanje, kajti ljudje poznamo vrednote, pa po njih ne živimo.

Na Brdu pri Kranju je na posvetu, ki odmeva v tokratnem žarišču, sodeloval tudi dr. David Carr. Med sprehodom iz avle do prostora za fotografiranje sva osebno spregovorila. Povedal mi je, da sodeluje s Kristjanom Kristjanssonom. Carr se je vrnil k Aristotelu in njegovi temeljni misli, da je pomembno oblikovati predvsem človekov značaj. Stara spoznanja postajajo sodobna, modrost prerašča modne muhe raznih teorij s kratko sapo. Vzgoja značaja ima v novodobnem anglosaškem svetu že lepo tradicijo. Ob kritiki Kohlbergovega pristopa se je jasno oblikovala misel, da poznavanje vrednot za etično ravnanje ni dovolj. Martin Hoffman trdi, da je pomembna tudi čustvena komponenta, empatija. Da postanemo etično občutljivi, moramo doživljati posledice svojega ravnanja za druge ljudi. Torej ni dovolj razvijati etično razmišljanje (teorijo, stališča), ampak je treba razvijati etično čutenje.

Toda tudi to ni dovolj. Vrednote moramo doživeti v odnosih, potrebna je osebna izkušnja. Brez osebne dožitve prijateljstva, dobrote, solidarnosti, pravice, pravičnosti, ljubezni teh besed ne dojamemo. Vsebinsko je treba doživeti, ne samo razumeti. Gogala je trdil, da je bistvo vzgoje doživljanje.

Sodobne etične teorije so prehodile kognitivno (razvijanje etičnega razmišljanja), emotivno (razvijanje empatije), izkustveno (izkustveno učenje), konativno (razvijanje volje za osebno odločitev), behavioristično (oblikovanje vedenja, *habitus*) pot in se vrnile k staremu prepričanju, da je pomembno oblikovati celega človeka, njegov značaj. Značajan človek dela tisto, kar misli; drži besedo; kar veruje, je del njegovega življenja. Za etično ravnanje je treba vzgojiti celostnega človeka z notranjo motivacijo. Zato smo bili priče razpravam o ponotranjenju vrednot, oblikovanju drž in o 'vedenjskih namerah' (Musek). Bolj ko so navade trdne, manj človek vsakič na novo premišljuje, kaj bo storil; zaradi mnogih premislekov v preteklosti, zaradi že izbranih osebnih vrednot in že storjenih odločitev in doživetij se v novi situaciji odzove spontano – natanko tako, kot si želi, in glede na to, v kar je prepričan. Tak človek ima svoj značaj.

Lepo je, da je *Slovenska akademija znanosti in umetnosti* prevzela pobudo in spodbudila ustanovitev *Inštituta za etiko*, katerega naloga je podpirati privzganje etičnih vrednot na vseh ravneh šolstva. Prepričan sem, da bomo v prihodnje veliko razpravljali o konkretnih poteh »dobre, pravilne in pravočasne vzgoje za vrednote«. Dogodki, kot je bil ta na Brdu, sledijo prizadevanjem, da bi bili vzgojni načrti čim bolj učinkoviti in v duhu nove *Bele knjige* za šolstvo, v kateri je filozofija človekovih pravic 'preraščena' in vključuje mnoge sodobne vrednote, kot so medgeneracijsko sožitje, trajnostni razvoj, etična in domovinska vzgoja, dejavno in odgovorno državljanstvo ...

Nekaj udeležencev posveta smo prosili, da svoje mnenje zapišejo za Vzgojo. Veseli smo, da je nastalo pričujoče žarišče v naši 60. številki. S tem **praznujemo svoje 15-letno delo in se veselimo z vsemi avtorji člankov, ki ste pisali v Vzgojo, saj smo v vseh teh letih učitelje, starše in vso javnost neprestano spominjali, da je oblikovanje osebnosti na prvem mestu.** Zrele osebnosti bodo ustvarjale zdravo družbo.